

Ліптуга В.
студентка юридичного факультету
Західноукраїнського національного
університету (м. Тернопіль)

Науковий керівник:
к. ю. н., доц., доктор права УВУ,
завідувач кафедри теорії та історії
держави і права ЗУНУ, академік академії
політико-правових наук України
Заслужений юрист України
Кравчук М. В

ЦІННІСТЬ ПРАВА ТА ПРАВОВА ЦІННІСТЬ: ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Постановка проблеми. Право завжди займало ключове місце серед інших сфер суспільного життя, оскільки воно, як соціальний інститут, створює нормативні координати для розвитку всіх інших соціальних систем. Ось тому його дослідження, особливо його ціннісні параметри, завжди були актуальними. Цінності права визначають його користь та призначення, а правові цінності дають змогу досягнути його зміст. На думку авторів видання «Актуальні грані загальнотеоретичної юриспруденції»: «Можна вважати, що питання про правових цінностей – це фактично питання про існування самого права» [1, с. 21]. З даного твердження ми розуміємо, що неможливо досягнути увесь зміст права, не дослідивши, перед тим, його ціннісні характеристики.

Стан розробки. Обрана проблематика знайшла свою наукове опрацювання у працях К.В. Горобця, В.В. Дудченко, В.В. Завальнюка, Ю.М. Оборотова, М.В. Кравчука, П.М. Рабіновича та ін..

Мета. Дослідити та розкрити зміст, сутність термінів цінності права і правові цінності, їх спільність та відмінність.

Виклад основного матеріалу. Право має велику цінність для нашого суспільства та індивідуального життя кожної людини. Основні цінності права полягають у забезпеченні рівності перед законом, захисті прав і свобод людини, забезпеченні порядку та стабільності в суспільстві, а також вирішенні конфліктів мирним шляхом.

Право забезпечує свободу і захист від насильства, забезпечує право на роботу, належне житло, медичну допомогу та освіту. Це забезпечує стабільність та впевненість у майбутньому, дозволяє людині реалізувати свій потенціал та досягти успіху.

Право також відіграє важливу роль у захисті інтересів та прав меншостей, захисті прав жінок, дітей, інвалідів та інших соціальних груп. Це допомагає зберегти рівність та демократію в суспільстві. Ю.М.

Оборотом одним з основних елементів права виділяє: «...цінності (що утворюють окрему систему – аксіосферу права)... » [1, с. 19]. На його думку, завдяки, аксіосфері та цінностям права як її складнику, ми можемо розрізнити, що є правовим.

Проте варто розрізнити цінність права та правову цінність.

Цінність права – його здатність слугувати метою і засобом задоволення науково-обґрунтованих, соціально справедливих та загальнолюдських потреб і інтересів громадян і їх об'єднань. Розрізняють три основні прояви цінностей права: соціальна, інструментальна та власна (дет. див. М Кравчук) [3, с200].

Соціальна цінність права полягає в тому, що воно забезпечує порядок і стабільність в суспільстві, сприяє розвитку соціальної справедливості, захисту прав та свобод людини, а також забезпечує здійснення інших соціальних цінностей. Право забезпечує захист прав на освіту, охорону здоров'я, соціальне забезпечення та інші соціальні блага, що допомагає забезпечити соціальну справедливість та рівність у суспільстві. Захист прав меншостей та соціально вразливих груп допомагає забезпечити рівність перед законом та забезпечити соціальну справедливість. Право забезпечує порядок та стабільність в суспільстві, що дозволяє людям жити в мирі та безпеці. Це допомагає підтримувати економічний та соціальний розвиток країни, а також забезпечує право на приватність та інші соціальні цінності.

Інструментальна цінність права полягає в тому, що воно є інструментом для досягнення різних цілей, таких як захист прав та свобод людини, соціальної справедливості, розвитку економіки та інших цілей. Воно виступає регулятором суспільних відносин та інструментом для вирішення конфліктів. Крім цього, право забезпечує порядок та організованість у суспільстві.

Власна цінність права полягає в тому, що право має самостійну цінність, яка не залежить від того, як воно може бути використане для досягнення певних цілей. Право визначає правові стандарти поведінки та встановлює процедури здійснення правосуддя. Тут варто також зазначити, що на думку М.В. Кравчука: «Власна цінність права полягає в тому, що право виступає як міра свободи і справедливості і стає цінністю для окремої людини...»[3, с. 200]. Це означає, що право має важливу цінність само по собі, без залежності від того, чи використовується воно для досягнення інших цілей. Право є важливим елементом демократії та правової держави. Відповідно до цього принципу, влада має бути обмежена правами та свободами людини, які гарантуються законом. Вільні та справедливі вибори, незалежність судів та доступ до правосуддя є ключовими принципами правової держави, які гарантують власну цінність права. Воно забезпечує визнання та захист прав та свобод людини та встановлює правові стандарти поведінки та процедури здійснення правосуддя.

Правові цінності - це ідеали, які закладені в правовій системі і

визначають, яким чином люди мають поводитись в правовому вимірі, які стандарти моралі та справедливості мають бути втілені у законах та інших правових актах. Правові цінності є фундаментальними для розвитку правової культури та правової державності. Вони відображають ті ідеали, які є важливими для правової системи, та допомагають забезпечувати дотримання прав людини та розвиток демократії в суспільстві.

До правових цінностей відноситься свобода, вона включає в себе різні права, котрі наділяють особу можливістю виражати свою волю, при цьому, забезпечуючи її безпеку. Свобода включає в себе право на життя, свободу вибору, відповідальність за свої дії та свободу від дискримінації.

Правова цінність законності полягає також в тому, що вона забезпечує прогнозованість та стабільність в громадських відносинах, в тому числі в господарській діяльності. Коли законність дотримується, бізнес-середовище стає прозорішим, а правила гри стають зрозумілими для всіх учасників. Це забезпечує розвиток економіки та соціального прогресу, оскільки створюється середовище для інвестицій та розвитку підприємництва.

Гуманізм, що передбачає поважне ставлення до гідності та прав людини, забезпечення соціальної справедливості та захист прав вразливих груп населення. Правова система повинна відображати гуманістичні цінності, які визнають невід'ємність та непорушність прав людини, незалежно від її расової, етнічної, релігійної чи іншої приналежності. Така правова система забезпечує рівність перед законом та відсутність дискримінації, захищає права меншостей та уразливих груп.

За твердженням вчених Одеської школи загальнотеоретичної юриспруденції: «Специфікою аксіосфери права є існування двох видів цінностей. Перший вид – цінності власне правові, які можуть функціонувати виключно в правовому просторі та за його межами втрачають не лише значимість, але й смислову наповненість. Такі цінності іменують правовими та відносять до них суд, конституцію, державу, закон, правосуддя, суб'єктивні права, юридичні обов'язки, правову норму, юридичну відповідальність тощо. Другу групу цінностей складають явища, які самі по собі не походять з правової сфери, тобто не є правовими за своєю природою, однак є значимими для людини і суспільства і тому підлягають захисту за допомогою правових засобів. У філософії права такі явища іменуються цінностями права» [1, с.20-21].

Висновки. Теоретично-правові аспекти цінностей права та правових цінностей є невід'ємною частиною будь-якої правової системи. Вони визначають основні ідеї та переконання, на яких будується правова система, а також її етичність та соціальну природу.

Однією з головних задач теоретично-правового аналізу цінностей права та правових цінностей є встановлення їхнього взаємозв'язку з правом. Цінності права відображають найважливіші соціальні та етичні

ідеали, які відображаються в правових нормах та правилах поведінки в суспільстві. Правові цінності, у свою чергу, визначають ідеали та принципи, які підтримують дієздатність правової системи. Вони включають у себе принципи справедливості, рівності, гуманізму, демократії та інші.

Основною метою теоретично-правового аналізу цінностей права та правових цінностей є забезпечення розвитку правової системи, її адаптації до змін в суспільстві та встановлення взаємозв'язку між правом та соціальними цінностями. Важливо розуміти, що цінності права та правові цінності не є статичними та можуть змінюватися в часі, відображаючи зміни в суспільних цінностях та ідеологіях.

Отже, теоретично-правові аспекти цінностей права та правових цінностей є важливим елементом правової системи та мають визначальний вплив на її розвиток та функціонування.

Список використаних джерел

1. Актуальні грані загальнотеоретичної юриспруденції монографія [Ю.М. Оборотов, В.В. Завальнюк, в. В.Дудченко та ін.; за ред. Ю.М. Оборотова. Одеса: Фенікс, 2012. 492 с. URL: http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/3325/Oborotov_Grani_Jurisp_300_1%2b1.pdf?sequence=1&isAllowed=y (дата звернення 10 травня 2023 року)
2. Антошкіна В. К. Ознаки та особливості права, які зумовлюють необхідність тлумачення. Підприємництво, господарство і право. 2020. №4. С. 233-239.
3. Кравчук М. В. Теорія держави і права (опорні конспекти): Навч. посіб. для студ. ЗВО. Тернопіль: ЗУНУ, 2020, 524 с.
4. Цвік М. В., Петришин О. В. Загальна теорія держави і права: підручник. Харків: Нац. юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого. Право, 2019. 584 с.

Лівандовський В.

*студент юридичного факультету
Західноукраїнського національного
університету*

Науковий керівник:

*д.і.н., професор кафедри
теорії та історії держави і права ЗУНУ
Грубінко А. В.*

ОСОБЛИВОСТІ ДЕРЖАВНОГО МЕХАНІЗМУ ГЕТЬМАНЩИНИ

Постанова проблеми. Механізм держави — цілісна ієрархічна